

ลักษณะทั่วไปของห่าน

ห่านเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่ายไม่ค่อยเป็นโรค ทนต่อสภาพแห้งแล้งและไม่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษแต่อย่างใดจึงเหมาะอย่างยิ่งกับสภาพโดยทั่วไปของประชาชนในต่างจังหวัดที่จะนำมาเลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหารประเภทโปรตีนอีกทั้งการเลี้ยงดูก็ไม่มีความยุ่งยากหรือซับซ้อน และที่สำคัญก็คือใช้เงินลงทุนต่ำมาก วิธีการเลี้ยงอาจจะใช้เลี้ยงแบบขังเล้าหรือปล่อยเลี้ยงตามใต้ถุนบ้านหรือท้องนา ปล่อยให้เล็มหญ้าหรือวัชพืชอื่นๆ และมีอาหารข้นซึ่งประกอบด้วยรำ ปลายข้าว ข้าวเปลือก เสริมให้กินบ้างเท่านั้นก็เป็นเพียงพอแล้ว

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว การเลี้ยงห่านยังไม่เป็นที่แพร่หลายนัก ทั้งนี้เพราะปัญหาเกี่ยวกับความเชื่อถือในการบริโภคเนื้อห่านว่าเป็นอาหารแสลงอย่างเช่น ผู้ชายเมื่อบริโภคเนื้อห่านแล้วจะเกิดเป็นโรคเรื้อน หรือผู้หญิงหากบริโภคเนื้อห่านแล้วจะเป็นโรคผิวดกริบ หรือพิษแม่ลูกอ่อน ซึ่งแท้จริงแล้วมิได้เป็นเช่นนั้นโรคดังกล่าวหากจะเกิดขึ้นจะต้องมีตัวของเชื้อโรคนั้นๆ เป็นสาเหตุจึงจะเกิดขึ้น หากใช่เป็นเพราะเนื้อห่าน มีบางรายเมื่อบริโภคเนื้อห่านแล้วมีอาการแพ้บ้าง ซึ่งโอกาสที่จะเกิดขึ้นก็มีน้อยมาก เช่นเดียวกับคนบางคนแพ้ไข่ เนื้อ เนื้อหมู ไก่ กุ้ง หรือเนื้อสัตว์อื่น ๆ

นอกจากนั้นคนบางคนมีความคิดว่าเนื้อห่านเป็นอาหารสำหรับผู้มีอันจะกินเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากในสมัยก่อนๆ ตามบ้านผู้มีฐานะดีจะเลี้ยงห่านกันบ้านละ 3-4 ตัว แต่แท้จริงที่มีผู้นิยมเลี้ยงไว้ตามบ้านนั้นก็เลี้ยงไว้เพื่อเฝ้าบ้านกันขโมยเท่านั้น

ในปัจจุบันปัญหาการขาดแคลนโปรตีนและพลังงานของประชาชนทั่วไป ซึ่งจะทำให้ร่างกายอ่อนแอมีผลเสียอย่างยิ่งต่อสมอง อันจะเป็นผลกระทบกระเทือนต่อการพัฒนาประเทศ สัตว์เลี้ยงที่จะช่วยเสริมแหล่งโปรตีนราคาถูกให้กับประชาชนโดยทั่วไปไม่ว่าในชนบทหรือในตัวเมืองอีกชนิดหนึ่ง นอกเหนือจากไก่พื้นเมือง ไก่วง เป็ดเทศ ก็คือ ห่าน

พันธุ์ห่านที่นิยมเลี้ยงกันมาก ได้แก่

- พันธุ์จีน (Chinese)
- พันธุ์เอ็นเด็น (Emden)
- พันธุ์ทูลูส (Toulouse)
- พันธุ์พิลกริม (Pilgrim)
- พันธุ์แอฟริกัน (African)
- พันธุ์แคนาดา
- พันธุ์อียิปต์เซียน (Egyptian)

นอกจากพันธุ์ห่านดังกล่าวแล้ว ยังมีการผสมข้ามพันธุ์เพื่อผลิตห่านลูกผสมสำหรับการค้าโดยเฉพาะ

พันธุ์จีน

พันธุ์จีน มีอยู่ 2 ชนิดที่เป็นที่นิยม คือ พันธุ์จีนสีขาวและพันธุ์จีนสีเทา รูปร่างเล็กกว่าพันธุ์อื่นๆ มีอัตราการเจริญเติบโตเร็วเมื่อโตเต็มที่จะมีน้ำหนักปานกลางซึ่งเหมาะสำหรับส่งขายตลาด น้ำหนักเมื่อเป็นหนุ่มสาว ตัวผู้จะหนักประมาณ 4.5 กก. เมื่อเทียบกับพันธุ์อื่นๆ แล้ว ห่านพันธุ์จีนให้ไข่เมื่ออายุน้อยและให้ไข่ดี โดยเฉลี่ยประมาณตัวละ 30-50 ฟองต่อปี ซึ่งเคยมีรายงานการให้ไข่สูงสุดถึงปีละ 132 ฟอง และน้ำหนักไข่ เฉลี่ยฟองละ 150 กรัม

พันธุ์จีน

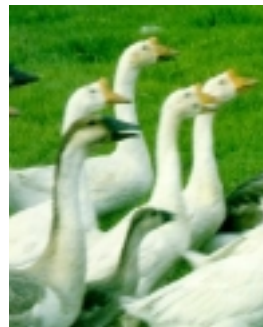
พันธุ์เอ็นเดิน

พันธุ์เอ็นเดิน

พันธุ์เอ็นเดิน มีแหล่งกำเนิดจากประเทศเยอรมันนี้ ขนมีสีขาวบริสุทธิ์ตลอดตัวมีลักษณะค่อนข้างสวยงามแต่ขนบางเบา จึงมองเห็นเหมือนตั้งชี้ตรงขึ้นไป มีลักษณะลำตัวตรงค่อนข้างใหญ่ มีอัตราการเจริญเติบโตเร็ว สามารถทำน้ำหนักตัวได้เต็มที่ในระยะเวลาอันสั้น เหมาะสำหรับเลี้ยงไว้เพื่อจำหน่ายเนื้อ น้ำหนักตัวเมื่อเป็นหนุ่มสาว ตัวผู้หนักประมาณ 9.1 กก. ตัวเมียหนักประมาณ 7.3 กก. เมื่อโตเต็มที่ตัวผู้หนักประมาณ 11.8 กก. และตัวเมียหนักประมาณ 9.1 กก. ให้ไข่ได้ดีพอประมาณ โดยเฉลี่ย ประมาณตัวละ 30-40 ฟองต่อปี

พันธุ์โทเลาช์

พันธุ์ฟิลกริม

พันธุ์โทเลาช์ (Toulouse)

มีแหล่งกำเนิดจากประเทศฝรั่งเศส ทางตอนใต้ตามชื่อเมืองโทเลาช์ลักษณะเฉพาะของห่านพันธุ์นี้อ้วนล่ำลำตัวกว้างมีขนไม่หนาตรงกลางหลังมีขนสีเทาเข้มซึ่งจะค่อยๆ จางลงมาเรื่อยๆ ตรงอกและท้องมีแถบเป็นขอบสีขาว ตาสีน้ำตาลแก่หรือน้ำตาลแดง ปากสีส้มอ่อนๆ แข็งและข้อเท้ามีสีส้มปนแดง ส่วนขาตอนล่างและเล็บเท้ามีสีแสดเข้มน้ำหนักตัวเมื่อเป็นหนุ่มสาว ตัวผู้หนักประมาณ 9.1 กก. ตัวเมียหนักประมาณ 7.3 กก. ส่วนน้ำหนักเมื่อโตเต็มที่ ตัวผู้หนักประมาณ 11.8 กก. ตัวเมียหนัก

ประมาณ 9.1 กก. ซึ่งเมื่อเทียบกับห่านพันธุ์อื่นแล้วจะมีขนาดเท่าๆ กัน การให้ไข่เฉลี่ยประมาณตัวละ 34 ฟองต่อปี

พันธุ์ฟิลกริม

พันธุ์ฟิลกริม ห่านพันธุ์นี้มีขนสีแตกต่างกันระหว่างตัวผู้กับตัวเมียเมื่ออายุ 1 วัน ตัวผู้จะมีสีครามจาง ๆ ไปทางขาว ส่วนตัวเมียสีเทา พอโตขึ้นตัวผู้จะมีสีขาวตลอดร่างแต่ตัวเมียมีสีเทาปนขาว ลักษณะรูปร่างอยู่ในขนาดกลาง ๆ น้ำหนักเมื่อเป็นหนุ่มสาว ตัวผู้หนักประมาณ 5.5 กก. ตัวเมียหนักประมาณ 4.5 กก. เมื่อโตเต็มที่ตัวผู้หนักประมาณ 6.5 กก. และตัวเมียหนักประมาณ 5.9 กก. การให้ไข่อยู่ในเกณฑ์ต่ำเฉลี่ยประมาณตัวละ 29-39 ฟองต่อปี

พันธุ์อาฟริกกัน

พันธุ์อาฟริกกัน เป็นห่านรูปร่างสวยงาม มีก้อนตุ่มขนาดใหญ่โตสีดำเห็นได้ชัดเจนบนหัว ลักษณะลำตัวยาวรี หัวสีน้ำตาลอ่อน จงอยปากเป็นสีดำ ขนบริเวณปีกและหลังสีเทาอ่อนปนน้ำตาล ขนตรงคออกสีเดียวกันแต่อ่อนกว่าเล็กน้อย ขนใต้ลำตัวมีสีอ่อนกว่าขนตรงอกจนเกือบจะเป็นสีขาว แข็ง และเท้าสีส้มเข้ม น้ำหนักเมื่อเป็นหนุ่มสาว ตัวผู้หนัก 7.3 กก. ตัวเมีย 6.4 กก. เมื่อโตเต็มที่ตัวผู้หนักประมาณ 9.1 กก. ตัวเมียหนักประมาณ 8.2 กก.

พันธุ์อาฟริกกัน

พันธุ์แคนาดา

พันธุ์แคนาดา

พันธุ์แคนาดา เป็นห่านป่าที่มีถิ่นฐานอยู่ทางอเมริกาเหนือ ขนาดค่อนข้างเล็ก ลำตัวค่อนข้างยาว หัวมีสีดำ มีคางสีเทาหรือขาวบนหน้าทั้งสองข้างคอสีดำ หลังสีดำปนเทา ขนปีกมีสีดำขลิบทาอ่อน และมีขนาดยาวใหญ่เจริญเติบโตช้าและให้ไข่น้อยมาก เมื่อเป็นหนุ่มสาว ตัวผู้หนัก 4.5 กก. ตัวเมีย 3.6 กก. เมื่อโตเต็มที่ ตัวผู้หนัก 5.5 กก. ตัวเมียหนัก 4.5 กก.

พันธุ์อียิปต์เซียน

พันธุ์อียิปต์เซียน เป็นห่านขนาดเล็ก ลำตัวค่อนข้างยาว เล็กและเรียวยาวจงอยปากสีม่วงอมแดง หัวสีดำปนเทา มีจุดสีน้ำตาลอมแดงรอบ ๆ ตาลำตัวส่วนบนมีสีเทาปนดำ ส่วนล่างสีเหลืองเป็นลาย ๆ สลับริ้วสีดำ แข็งและเท้าสีเหลืองออกแดง

ประโยชน์ของการเลี้ยงห่าน

1. เลี้ยงง่าย เจริญเติบโตเร็ว เมื่อลูกห่านมีอายุ 10 วันขึ้นไป เปอร์เซ็นต์การเลี้ยงรอดประมาณ 80% การตายมักจะเกิดขึ้นในช่วงสัปดาห์แรก อาจจะเนื่องมาจากอ่อนแอหรือถูกแม่ทับ ใช้เวลาเลี้ยงส่งตลาดสั้นอายุประมาณ 15 สัปดาห์ ก็ใช้ฆ่าบริโภคได้

2. การลงทุนต่ำ เนื่องจากห่านสามารถเจริญเติบโตได้ดีโดยอาศัยหญ้าอย่างเดียว ยกเว้นในช่วงแรกเกิดระยะแรกเท่านั้นที่ต้องจัดหาอาหารผสมให้ลูกห่านกินด้วย
3. เลี้ยงได้ในท้องที่ทุกแห่ง ไม่ว่าจะเป็นที่ดอน ที่ลุ่ม แม้แต่ในบริเวณบ้านก็ใช้เลี้ยงห่านได้ ขอแต่ให้มีที่กันแดดกันฝนก็เพียงพอแล้ว
4. ช่วยทำให้พื้นที่สะอาด ห่านสามารถกินหญ้าหรือวัชพืชต่างๆ ได้เป็นอย่างดี จึงช่วยทำให้บริเวณที่เลี้ยงสะอาด
5. มูลห่านใช้เป็นปุ๋ยสำหรับใส่ต้นไม้และพืชผักได้
6. ไม่สกปรกและไม่มีกลิ่นเหม็น
7. ช่วยเฝ้าบ้านและป้องกันสัตว์ร้ายในบริเวณบ้าน เช่น แมลงป่อง ตะขาบ และ งู เป็นต้น

โรงเรือนสำหรับเลี้ยงห่าน

ปกติแล้วโรงเรือนสำหรับเลี้ยงห่านใหญ่ไม่ค่อยจะจำเป็นนัก นอกจากลูกห่านในระยะแรกเกิด ควรจะมีโรงเรือนเลี้ยงเป็นสัดส่วน แต่อย่างไรก็ตามอาจจะสร้างเป็นโรงเรือนเล็กๆ สำหรับใช้เลี้ยงห่าน โดยทั่วไปก็ได้ อย่างเช่น โรงเรือนเลี้ยงไก่หรือเป็ด แต่หากจะประหยัด หรือลดต้นทุนการผลิตอาจจะกั้นบริเวณใต้ถุนหรือบริเวณลานบ้านใช้สังกะสีหรือลวดตาข่ายสูง 1 เมตร ล้อมกั้นบริเวณก็ได้ เพื่อสะดวกต่อการเคลื่อนย้ายหรือเปลี่ยนสถานที่เลี้ยงที่สำคัญก็คือ พื้นเล่าของโรงเรือน หรือบริเวณที่กั้นเลี้ยงห่านจะต้องแห้ง มีสิ่งรองพื้นหนาพอสมควรในการเลี้ยงปล่อยควรมีร่มต้นไม้ไว้สำหรับห่านได้หลบแดดด้วย

ความต้องการพื้นที่เลี้ยงของห่านขนาดต่าง ๆ

ลูกห่านอายุ 1 สัปดาห์ ควรจัดให้มีพื้นที่ $1/2 - 3/4$ ตารางฟุต/ตัว

ลูกห่านอายุ 2 สัปดาห์ ควรจัดให้มีพื้นที่ $1 - 1 1/2$ ตารางฟุต/ตัว

ลูกห่านอายุ 2 สัปดาห์ขึ้นไปอย่างน้อย 2 ตารางฟุต/ตัว

แต่ควรปล่อยอิสระออกเลี้ยงในทุ่งหญ้าหรือแปลงหญ้า การเลี้ยงห่านอาจจะแบ่งออกได้เป็น 3 อย่างคือ

1. การเลี้ยงห่านเพื่อผลิตไข่ แต่ไม่ค่อยเป็นที่นิยมนัก ทั้งนี้เนื่องจากห่านไข่ไม่ตก เพราะให้ไข่ปีละ 4-5 ครั้ง ๆ ละ 7-10 ฟองเท่านั้น
2. การเลี้ยงห่านเพื่อขยายพันธุ์ โดยทั่วไปแล้วห่านที่เลี้ยงเพื่อการขยายพันธุ์จะเป็นห่านที่มีอายุตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ซึ่งในช่วงการให้ไข่ปีที่ 2 และปีที่ 3 ห่านจะให้ไข่ดี
3. การเลี้ยงห่านเนื้อ เพื่อขายเป็นห่านกระทง อายุระหว่าง 2-4 เดือน ห่านที่ใช้เลี้ยงเป็นห่านเนื้อ ควรจะเจริญเติบโตเร็วมีขนสีขาวและขนขึ้นเต็มมีซากตกแต่งแล้วขนาดปานกลาง

วิธีเริ่มต้นเลี้ยงห่าน

การเลี้ยงห่านอาจจะแบ่งออกได้เป็น 3 อย่างคือ

1. การเลี้ยงห่านเพื่อผลิตไข่ แต่ไม่ค่อยเป็นที่นิยมนัก ทั้งนี้เนื่องจากห่านไข่ไม่ตก เพราะให้ไข่ปีละ 4-5 ครั้ง ๆ ละ 7-10 ฟองเท่านั้น

2. การเลี้ยงห่านเพื่อขยายพันธุ์ โดยทั่วไปแล้วห่านที่เลี้ยงเพื่อการขยายพันธุ์จะเป็นห่านที่มีอายุตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ซึ่งในช่วงการให้ไข่ปีที่ 2 และปีที่ 3 ห่านจะให้ไข่ดี

3. การเลี้ยงห่านเนื้อ เพื่อขายเป็นห่านกระทง อายุระหว่าง 2-4 เดือน ห่านที่ใช้เลี้ยงเป็นห่านเนื้อควรจะเจริญเติบโตเร็วมีขนสีขาวและขนขึ้นเต็ม มีซากตกแต่งแล้วขนาดปานกลาง

วิธีเริ่มต้นเลี้ยงห่านเนื้อ ทำได้ 2 วิธีคือ

3.1 ซื้อไข่มาฟักเอง ซึ่งค่อนข้างยุ่งยากเล็กน้อยและต้องรู้จักวิธีการ

3.2 ซื้อลูกห่านมาเลี้ยง ซึ่งเป็นวิธีที่สะดวกกว่า

โดยทั่วไปแล้วอาจจะกล่าวได้ว่าการเลี้ยงห่านส่วนมากเลี้ยงเพื่อขายเป็นห่านเนื้อ ส่วนการที่จะเริ่มเลี้ยงเมื่อไรนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดอย่างเช่น ความต้องการของตลาดสำหรับห่านเนื้อมีมากในเทศกาลตรุษจีน ดังนั้นผู้เลี้ยงจะต้องเริ่มเลี้ยงล่วงหน้าก่อนเทศกาลตรุษจีนประมาณ 3-4 เดือน เป็นต้น แต่โดยทั่วไปก็มีการเลี้ยงห่านกันตลอดปี

การฟักไข่ห่าน

ไข่ห่านที่จะนำมาฟักควรเป็นไข่ห่านจากแม่ห่านที่ได้รับการผสมพันธุ์แล้ว และมีอายุระหว่าง 1-3 ปี ไข่ที่จะใช้ฟักไม่ควรเก็บไว้นานเกิน 7 วัน หากเก็บไว้ถึง 10 วันมีแนวโน้มที่จะทำให้การฟักออกต่ำลงแต่ถ้าจำเป็นต้องเก็บไว้เกิน 7 วัน ต้องเก็บไว้ในที่ที่มีอุณหภูมิ 50-60 องศาฟาเรนไฮต์ (F) หรือประมาณ 10-15 องศาเซลเซียส (C) และความชื้นสัมพัทธ์ 75-80 เปอร์เซ็นต์ ควรกลับไข่อย่างน้อยวันละครึ่งเพื่อป้องกันไม่ให้เชื้อติดเยื่อเปลือกไข่ ไข่ฟักที่สะอาดจะมีเปอร์เซ็นต์การไปฟัก ออกเป็นตัวดีกว่าไข่ที่สกปรก หากจำเป็นต้องใช้ไข่ที่สกปรกไม่มากนักไปฟักต้องรีบทำความสะอาดทันทีหลังจากเก็บโดยใช้ฟอยโลหะหรือกระดาษทรายเบอร์ 0 หรือเบอร์ 1 ซัดเบา ๆ หรือล้างในน้ำอุ่นที่สะอาด อุณหภูมิประมาณ 48 องศาเซลเซียส) ซึ่งผสมด้วยน้ำยาล้างไข่เป็นเวลา 3 นาที ควรระมัดระวังเสมอว่าน้ำที่จะใช้ล้างไข่จะต้องอุ่นกว่าอุณหภูมิของไข่เสมอ ไข่ฟักที่มีขนาดฟองใหญ่เกินไปหรือเล็กเกินไปหรือมีลักษณะผิดปกติแต่กร้าว ไม่ควรใช้ฟัก เพราะโอกาสจะฟักออกเป็นตัวมีน้อยมาก

ระยะเวลาฟักไข่ห่าน

1. ห่านพันธุ์ทั่วไป 31-32 วัน
2. ห่านพันธุ์แคนาดาและพันธุ์ฮิปต์เซียน 35 วัน

วิธีการฟักไข่ห่าน

วิธีการฟักไข่ห่านมีอยู่ 3 วิธี คือ

1. ใช้แม่ไก่ฟัก แม่ไก่ตัวหนึ่งสามารถฟักไข่ห่านได้ครั้งละ 4-5 ฟอง
2. ใช้แม่ห่านฟัก แม่ห่านตัวหนึ่งฟักไข่ห่านได้ครั้งละ 7-8 ฟอง

วิธีปักไข่ 2 วิธีดังกล่าวข้างบนนี้ จะต้องจัดทำรังปักไข่สำหรับให้แม่ไก่หรือแม่ห่านกกไข่ด้วย พื้นรังไข่ควรรองด้วยหญ้าแห้งหรือฟางข้าวก่อนให้แม่ไก่หรือแม่ห่านปักไข่จะต้องทำการกำจัดไรหรือเหาตามตัวเสียก่อน รังปักไข่ควรจะอยู่ใกล้ที่ให้อาหารและน้ำ และควรวางบนพื้นดินเพราะจะเป็นการช่วยให้มีความชื้นมากขึ้นอยู่ในที่ที่แม่ไก่หรือแม่ห่านไม่ถูกรบกวนในระหว่างปักไข่ หากจะช่วยกลับไข่วันละ 3-4 ครั้ง ก็จะเป็นผลดี ควรทำเครื่องหมายตามด้านยาวของฟองไข่ไว้เป็นการกันสับสนการกลับไข่ให้กลับ 180 องศา โดยพลิกกลับเอาด้านตรงกันข้ามขึ้น

3. ไข่ตู้ปักหรือที่เรียกว่า การปักแบบวิทยาศาสตร์

ไข่ที่จะนำมาปัก หากเก็บไว้ในห้องเก็บไข่ที่ควบคุมอุณหภูมิ เมื่อจะนำเข้าสู่ตู้ปักจะต้องเอามาวางไว้ในห้องปกติเสียก่อนเพื่อให้ไข่มีอุณหภูมิสูงขึ้น จึงค่อยนำเข้าสู่ตู้ปัก มิฉะนั้นอุณหภูมิในตู้ปักไข่จะลดลงอย่างมากการวางไข่ในถาดปัก ให้วางไข่ในแนวราบตามความยาวของฟองไข่และควรทำเครื่องหมายที่ฟองไข่เพื่อความสะดวกในการกลับไข่อุณหภูมิตู้ปักไข่ควรตั้งไว้ที่ 37.5 องศาเซลเซียส หรือ 99.5-99.7 องศาฟาเรนไฮต์ ในช่วง 25-28 วันแรก ความชื้นสัมพัทธ์ของตู้ปักประมาณ 57-62 เปอร์เซ็นต์ (ปรอทดุ่มเปียกประมาณ 30-31 องศาเซลเซียส) และควรจะพรมไข่ด้วยน้ำอุ่นสัปดาห์ละ 2 ครั้ง

ได้มีผู้แนะนำไว้ว่า ในการปักไข่ห่านได้ผลดีนั้น ควรจะเอาถาดไข่ออกมาวางข้างนอกตู้ปักพรมด้วยน้ำอุ่นเป็นฝอยๆ ตั้งทิ้งไว้สัก 10-15 นาที แล้วจึงนำกลับเข้าสู่ตู้ปัก

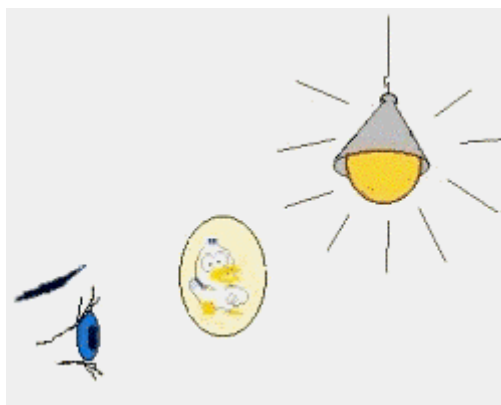
ระหว่างช่วงออก ช่วงที่ลูกห่านจะเริ่มเจาะเปลือกไข่ ควรจะเพิ่มความชื้นให้สูงขึ้นถึง 73-79% (ปรอทดุ่มเปียกประมาณ 32.7-33.8 องศาเซลเซียส) ความชื้นสูงในช่วงนี้จะช่วยให้เยื่อหุ้มเปลือกไข่นุ่ม เป็นการง่ายสำหรับลูกห่านจะได้เจาะเปลือกออกมา

การส่องไข่ระหว่างปัก

การส่องไข่ คือการตรวจดูว่าไข่ฟองไหนมีเชื้อหรือไม่เชื้อ การส่องไข่ควรกระทำในห้องมืดโดยใช้ที่ส่องไข่ส่องดูหรือจะจับไข่มาส่องกับแสงสว่างดูก็ได้ ควรส่องไข่ดู 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อปักไข่ไปได้แล้ว 10 วัน และครั้งที่สองเมื่อครบ 28 วัน หรือเหลืออีก 3 วัน ก่อนกำหนดออกเป็นตัว

เมื่อส่องไข่ดูครั้งแรกพบไข่ไม่มีเชื้อหรือไข่เชื้อตาย จะต้องนำออกไปจากตู้ปักไข่ให้หมด เพื่อให้กระทบกระเทือนต่อการฟักออกของไข่มีเชื้อไข่ไม่มีเชื้อจะมองเห็นเหมือนไข่ธรรมดา

ไข่เชื้อตายจะปรากฏเป็นจุดดำติดอยู่กับเยื่อเปลือกไข่ซึ่งจะมีวงเลือดปรากฏให้เห็น ส่วนไข่มีเชื้อและกำลังเจริญเติบโตจะเป็นจุดดำที่ส่วนท้ายของไข่ใกล้กับช่องอากาศและมีเส้นเลือดกระจายออกไปรอบๆ จากจุดนี้

ในการส่องไข่ครั้งที่สอง เมื่อได้ทำการฟักไปแล้ว 28 วัน หรืออีก 3 วัน ก่อนกำหนดออกเป็น ตัว ไข่ที่เขี่ยยังดีอยู่และกำลังจะออกเป็นตัวจะปรากฏเป็นสีดำทึบไปหมด ยกเว้นส่วนที่เป็นช่องอากาศจะมองเห็นการเคลื่อนไหวของลูกห่านที่กำลังจะออกด้วย

อัตราการฟักออกเป็นตัวของไข่ห่าน ไข่ที่เก็บในระยะแรกของการให้ไข่จะฟักออกเป็นตัวดีที่สุดแล้วค่อย ๆ ละลงเรื่อย ๆ ตามระยะของการให้ซึ่งเฉลี่ยตลอดฤดูการให้ไข่อัตราการฟักออกประมาณ 66 เปอร์เซ็นต์

การดูเพศของห่าน

ในลูกห่านจะตรวจดูเพศได้โดย

1. ปลิ้นกันดู ซึ่งเหมือนกับวิธีดูเพศลูกเป็ด วิธีนี้สามารถดูเพศลูกห่านได้เมื่ออายุ 1-2 วัน โดยใช้นิ้วแม่มือซ้ายกดเหนือทวารด้านบนแล้วใช้นิ้วหัวแม่มือขวา กดปลิ้นทวาร ถ้าเป็นลูกห่านตัวผู้จะเห็นเตี้ยเล็ก ๆ คล้ายเข็มหมุดโผล่ออกมา ส่วนตัวเมียเมื่อปลิ้นกันดูไม่มีเตี้ยเล็ก ๆ โผล่ออกมา
2. ดูปีก เมื่อลูกห่านอายุประมาณ 3-4 วัน จะสังเกตได้โดยดูปมที่ข้อศอกด้านในปีก ถ้าเป็นลูกห่านตัวผู้ปมจะใหญ่มีสีดำ ลักษณะยาวรี ไม่มีขนปกคลุม มีขนาดเท่าปลายดินสอ มองเห็นได้ชัดเจน แต่ถ้าเป็นลูกห่านตัวเมียจะไม่มีปมดังกล่าวหรือถ้ามีขนาดจะเล็กมาก และมีขนปกคลุมจนมองไม่เห็น
3. ดูสีขน วิธีนี้ใช้ได้ทั้งในห่านพันธุ์ฟิลิปปิน และพันธุ์เอ็มเด็นเท่านั้น คือ ลูกห่านพันธุ์ฟิลิปปิน ตัวผู้จะมีสีครามอ่อน ๆ เกือบขาวแต่ลูกห่านตัวเมียจะมีสีเทา ส่วนลูกห่านพันธุ์เอ็มเด็นตัวผู้จะมีสีขาวมากปนกับสีเทาอ่อนเพียงเล็กน้อยส่วนตัวเมียจะมีสีเทาปนสีขาวเพียงเล็กน้อยเมื่อลูกห่านโตแล้วจนเป็น ห่านรุ่นขึ้นไป จะสังเกตลักษณะเพศได้โดย

1. **วิธีดูอวัยวะเพศ** โดยจับห่านวางบนโต๊ะ หรือวางบนโคนขาของผู้จับ ให้หางห่านชี้ออกไปจากตัวผู้จับห่านแล้วใช้นิ้วชี้ซึ่งทวารสลับสอดเข้าไปในรูทวาร ลึกประมาณครึ่งนิ้ว วนรอบ ๆ ทวารหลายๆ ครั้ง หลังจากนั้นค่อย ๆ กดด้านล่างเหนือด้านข้างของทวารหากเป็นตัวผู้อวัยวะเพศซึ่งมีลักษณะคล้ายเกลียวเปิดจุกก็อกจะโผล่ออกมาให้เห็น

2. **วิธีฟังเสียง** ในห่านที่เจริญเติบโตเต็มที่แล้ว ห่านตัวผู้จะมีเสียงแหบต่ำ ส่วนตัวเมียจะมีเสียงใสกังวานชัดเจน

3. **วิธีดูลักษณะรูปร่าง** ในห่านอายุเท่ากัน ห่านตัวผู้จะสังเกตได้จากลักษณะรูปร่างซึ่งมีลำตัวยาวกว่า คอยาวกว่า และหนากว่า อีกทั้งขนาดตัวใหญ่กว่า

การจัดการและเลี้ยงดู

การจัดการและเลี้ยงดูลูกห่าน

หากอากาศไม่หนาวเย็นหรือในระหว่างหน้าร้อน การกกลูกห่านจะกกเฉพาะในเวลากลางคืนเท่านั้น ซึ่งจะกกประมาณ 2-3 สัปดาห์ หากใช้แม่ไก่หรือแม่ห่านกก ซึ่งเป็นการกกแบบธรรมชาติ ก็ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด แม่ไก่ตัวหนึ่งจะกกลูกห่านได้ประมาณ 4-5 ตัว ส่วนแม่ห่านจะกกลูกห่านได้ประมาณ 7-8 ตัว หากมีลูกห่านเกิดใหม่จำนวนมาก ก็ควรจะใช้วิธีกกแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจจะใช้

1. ตะเกียง การใช้ตะเกียงกก ตะเกียงหนึ่งดวงจะใช้กกลูกห่านได้ประมาณ 15-35 ตัว ควรใช้สังกะสีทำเป็นวงล้อมกันมิให้ลูกห่านถูกตะเกียง และมีวงล้อมด้านนอกกันมิให้ลูกห่านออกไปไกลจากตะเกียงซึ่งเป็นแหล่งให้ความร้อน

2. เครื่องกก ซึ่งอาจจะใช้ไฟฟ้าหรือใช้แก๊สก็ได้ แต่โดยทั่วไปแล้วนิยมใช้ไฟฟ้าอาจจะเป็นลักษณะเป็นกรงกก หรือเป็นลักษณะแบบฝาชีก็ได้ กรงกกขนาดกว้าง 1 เมตร ยาว 2 เมตร ใช้กกลูกห่านได้ประมาณ 50-75 ตัว ถ้าเป็นแบบเครื่องกกฝาชี ซึ่งกกลูกไก่ได้ 500 ตัว ก็จะใช้กกลูกห่านได้ 250 ตัว ในการใช้เครื่องกกลูกห่านจะต้องสังเกตการแสดงออกของลูกห่านเป็นเครื่องชี้ให้ทราบว่า ความร้อนที่ใช้กกเหมาะสมพอดีหรือไม่ เช่น ลูกห่านเบียดสุมกันอยู่และส่งเสียงดังแสดงว่าความร้อนไม่พอ หรือลูกห่านยืนอ้าปาก กางปีกออก แสดงว่าความร้อนมากเกินไป

โรงเรือนหรือสถานที่ที่ใช้กกลูกห่านในช่วงนี้ พื้นแล้วจะต้องแห้งมีแสงสว่างพอควร ไม่มีหยักไยหรือฝุ่นละอองสกปรก อากาศถ่ายเทได้ดีและสามารถป้องกันมิให้สุนัขแมว หรือ หนู เข้าไปรบกวนทำอันตรายลูกห่านได้

จากช่วงแรกเกิดถึงอายุ 3 สัปดาห์ จะใช้อาหารลูกไก่สำเร็จรูปชนิดอัดเม็ดมาใช้เลี้ยงลูกห่านก็ได้ หรือหากผสมอาหารเอง เมื่อผสมแล้วจะต้องมีจำนวนโปรตีนประมาณ 20-22 เปอร์เซ็นต์ และผสมน้ำพohมาด ๆ ให้กินก็ได้

หากจะใช้รางน้ำหรือรางอาหารที่ใช้เลี้ยงลูกไก่มาใช้เลี้ยงลูกห่านก็ได้ แต่ควรจัดให้มีพื้นที่ขอบรางน้ำสำหรับลูกห่านหนึ่งตัวอย่างน้อย 3/4 นิ้ว และขอบรางอาหาร 1/2 นิ้ว

ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 24-48 ชั่วโมง ไม่ต้องให้อาหารลูกห่าน หลังจากนั้นจึงเริ่มให้อาหาร ควรให้อาหารลูกห่านกินบ่อยๆ วันละประมาณ 3-5 ครั้ง ปริมาณอาหารที่ให้กิน ประมาณว่าให้แต่ละครั้งลูกห่านกินหมดพอดี หรือหากเหลือก็น้อยที่สุด โดยเฉลี่ยลูกห่านจะกินอาหารวันละประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ ของน้ำหนักตัว มีน้ำสะอาดให้กินตลอดเวลา

การจัดการและเลี้ยงดูห่านรุ่น

หลังจากที่ลูกห่านมีอายุ 3 สัปดาห์แล้ว อาหารที่ใช้เลี้ยงควรจะเปลี่ยนเป็นอาหารที่มีโปรตีนประมาณ 17-18 เปอร์เซ็นต์ หรือจะใช้อาหารสำเร็จรูปสำหรับไก่รุ่นก็ได้ และควรจะให้ห่านได้กินหญ้าสดโดยเร็วเท่าที่จะเป็นไปได้โดยค่อยๆ ปล่อยให้ห่านหัดหาหญ้ากินเอง แล้วจัดอาหารผสมเสริมไว้ให้กินในตอนเย็นวันละประมาณ 100-150 กรัมต่อตัวจริงอยู่ที่ว่าห่านสามารถเจริญเติบโตได้ดีถึงแม้จะเลี้ยง

ด้วยหญ้าสดเพียงอย่างเดียวแต่การให้อาหารผสมเสริมให้ห่านกิน จะทำให้มีการเจริญเติบโตดีและโตเร็วขึ้น ในที่ที่ปล่อยห่านไปหาหญ้ากินควรมีร่มต้นไม้หรือทำร่มไว้ให้ในระหว่างที่อากาศร้อน หากสามารถจัดทำแปลงหญ้าสำหรับห่านได้โดยเฉพาะเป็นการดียิ่ง อีกทั้งประหยัดต้นทุนการผลิตด้วย ห่านชอบกินหญ้าที่ต้นอ่อนยังสั้นอยู่และนุ่ม แปลงหญ้าที่ปล่อยให้ห่านเข้าไปกินแล้วจะต้องตบแต่งเป็นการทำให้หญ้าที่เหลือค้างอยู่ไม่แก่ การตัดในช่วงห่างสม่ำเสมอ จะช่วยทำให้หญ้าไม่ยาวและมีเชื้อไยมากเกินไป แปลงหญ้าที่ได้รับการบำรุงอย่างดี เนื้อที่ 1 ไร่ จะเลี้ยงห่านได้ประมาณ 30-50 ตัว

การจัดการและเลี้ยงดูห่านเนื้อ

ปกติแล้วในบ้านเราจะเลี้ยงห่านจะมีอายุประมาณ 4-5 เดือนก็จับขาย เมื่อประมาณว่าจะจับขายเมื่อใด ก่อนหน้านั้นสัก 4 สัปดาห์ให้อาหารผสมที่ใช้เลี้ยงควรจะลดจำนวนโปรตีนลงเหลือประมาณ 14 เปอร์เซ็นต์ หรือใช้อาหารไก่เนื้อช่วงสุดท้ายก็ได้ ห่านรุ่นทั้งตัวผู้และตัวเมียที่ไม่ได้คัดเลือกไว้สำหรับทำพันธุ์ควรจะนำมาเลี้ยงจนเพื่อขายเป็นห่านเนื้อ ในช่วง 4 สัปดาห์นี้ควรจับห่านขังไว้ในคอกเล็กๆ ไม่ต้องปล่อยไปหากินหญ้า แต่ควรตัดหญ้านำมาใช้กินในคอก เพื่อห่านจะได้มีน้ำหนักร่างตัวเพิ่มเร็วขึ้นและเนื้อจะมีคุณภาพดีวิธีขุนอาจจะแบ่งขุนเป็น

1. ขุนขังคอกเล็ก จับห่านขังคอกประมาณ 20-25 ตัว ต่อคอก มีพื้นที่ขนาดให้พอกอยู่ได้สบายๆ ไม่ต้องมีลานวิ่ง พื้นคอกมกมีวัสดุรองพื้นจะจัดกันลานเล็ก ๆ ให้อยู่ก็ได้ ให้อาหารกินวันละ 3 เวลา มีน้ำให้กินตลอดเวลา และมีข้าวเปลือกหรือข้าวโพดหญ้าสดหรือเศษผักที่ไม่มีสารพิษตกค้างให้กินด้วย

2. ขุนเป็นฝูงใหญ่ ฝูงละเป็น 100 ตัวขึ้นไป ซึ่งอาจใช้วิธีเดียวกันกับการเลี้ยงไก่กระทงก็ได้ โดยใช้โรงเรือนแบบเดียวกัน พื้นคอกต้องมีวัสดุรองพื้นหรือจะใช้เป็นพื้นลวดตาข่ายก็ได้ อาหารที่ใช้ขุนจะใช้อาหารไก่กระทงช่วงสุดท้าย หรือผสมใช้เองก็ได้ พร้อมทั้งมีภาชนะใส่น้ำไว้ให้กินด้วย หรืออาจจะใช้วิธีขุนในแปลงหญ้าโดยเฉพาะ และมีอาหารผสมเสริมให้กิน ซึ่งจะเป็นการช่วยให้ระยะการขุนสั้นเข้า

การจัดการและเลี้ยงดูห่านพันธุ์และห่านกำลังไข่

ในบ้านเราจากการศึกษาพบว่าห่านจะเริ่มให้ไข่เมื่ออายุประมาณ 165 วัน หรือประมาณ 5 เดือนครึ่งขึ้นไป ซึ่งตามธรรมชาติแล้วเมื่อห่านจะเริ่มให้ไข่ แม่ห่านจะหารังไข่เอง ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องจัดทำรังไข่ให้ซึ่งอาจทำได้หลายลักษณะ เช่น ทำเป็นช่อง ๆ เหมือนรังไข่สำหรับเป็ดหรือไก่ ช่องละ 1 ตัว ควรมีขนาดอย่างน้อยกว้าง 18 นิ้ว ลึก 20 นิ้ว สูง 40 นิ้ว หรืออาจจะทำเป็นรังไข่ตามยาวโดยไม่ต้องกันแบ่งช่องก็ได้พร้อมทั้งมีวัสดุรองพื้นที่สะอาดรองไว้ให้ห่านพอสมควร เพื่อไข่จะได้สะอาด อย่างน้อยจะต้องมีรังไข่ 1 รัง สำหรับห่าน 5-6 ตัว ห่านจะให้ไข่เป็นชุด ๆ ในปีหนึ่งโดยเฉลี่ยประมาณ 3-4 ชุด แต่อาจให้ไข่ตั้งแต่ 1-7 ชุด ชุดหนึ่งจะได้ไข่ประมาณ 7-10 ฟอง แต่บางครั้งอาจได้ครั้งละ 9-12 ฟอง ซึ่งการให้ไข่ในชุดที่ 2 จะให้ไข่มากกว่าชุดอื่น ๆ และแต่ละชุดจะใช้เวลาประมาณ 10-15 วัน โดยมีช่วงห่างระหว่างชุดแรกกับชุดที่สองตั้งแต่ 26-71 วัน โดยช่วงห่างระหว่างชุดแรกจะห่างมากและชุดต่อไปจะสั้นลงเรื่อยๆ ระยะแรกๆ ไข่ห่านจะมีขนาดเล็กเท่าๆกับไข่เป็ด ต่อไปจะมีขนาดใหญ่ขึ้นเมื่ออายุการให้ไข่ครบปี ไข่ห่านจะมีขนาดสองเท่าของไข่เป็ด ไข่ห่านโดยเฉลี่ยจะมีน้ำหนักประมาณฟองละ 155.6 กรัม ปกติแล้วห่านจะให้ไข่วันเว้นวัน แต่มีบางตัวที่ให้ไข่สองวันหรือสามวันติดต่อกัน แล้วจึงหยุดไข่วันหนึ่งหรือหลายวัน และห่านจะให้ไข่ตอนสายๆ

การเก็บไข่วันละหลายๆ ครั้งจะช่วยมิให้แม่ห่านนั่งกกไข่และหยุดไข่เร็วเกินไป

การให้ไข่ของห่านในปีที่สอง จะให้ไข่จำนวนมากกว่าในปีแรกและฟองใหญ่กว่าด้วยถึงแม้ว่าเปอร์เซ็นต์ของไข่มีเชื้อจะลดลงเมื่อห่านมีอายุมากขึ้นก็ตามแต่การฟักออกของไข่ห่านที่มีเชื้อจะมีเปอร์เซ็นต์เพิ่มขึ้นในปีที่สอง หลังจาก 2-3 ปีไปแล้วการให้ไข่จะลดลงเรื่อยๆ ในปีต่อไป แต่ก็มีแม่ห่านบางตัวสามารถให้ไข่ได้ดีถึงแม้ว่าอายุจะครบ 10 ปีแล้วก็ตาม และบางครั้งถึงแม้ว่าจะมีอายุมากกว่านั้นก็ยังสามารถให้ไข่ได้ดี ในช่วงที่ห่านกำลังให้ไข่ให้อาหารไก่ไข่หรืออาหารผสมเองที่มีโปรตีนประมาณ 15-17 เปอร์เซ็นต์ ให้กินวันละ 2 เวลา วันละประมาณ 250-300 กรัมต่อตัว

ส่วนห่านที่เลี้ยงไว้ทำพันธุ์ หลังจากพันธุ์เป็นห่านรุ่นแล้ว ก็พิจารณาคัดเลือกห่านที่มีลักษณะดีนำมาใช้เลี้ยงเพื่อขยายพันธุ์ต่อไป

การคัดเลือกห่านสำหรับผสมพันธุ์

หลักใหญ่ ๆ ที่ใช้พิจารณาในการคัดเลือกห่านสำหรับผสมพันธุ์ คือ

1. น้ำหนักตัว
2. ความกว้างของหน้าอก
3. ความยาวและขนาดลำคอของห่าน ถ้าคอยาวพอดี เรียวเล็กไม่หนาเทอะทะ

ส่วนใหญ่จะเป็นห่านไข่ตก

4. อัตราการเจริญเติบโต
5. สีของขน
6. ความมีอายุยืนยาว
7. การให้ไข่
8. ความยาวของกระดูกสันหลัง
9. ความอุดมสมบูรณ์ในการสืบพันธุ์
10. การฟักออกเป็นตัว

นอกจากนั้นลักษณะที่สำคัญของห่านพ่อพันธุ์ที่จะต้องพิจารณาก็คือ มีลักษณะแข็งแรง ข้อขาแข็งแรง คุมฝูงเก่ง และมีความกระตือรือร้นในการผสมพันธุ์ อัตราส่วนของตัวผู้และตัวเมียในการผสมพันธุ์ สำหรับห่านพันธุ์หนักตัวหนึ่งตัวใช้คุมฝูงผสมพันธุ์ตัวเมีย 2-3 ตัว ส่วนห่านพันธุ์เบาตัวหนึ่งตัวใช้คุมฝูงตัวเมีย 4-5 ตัว

ห่านที่เลี้ยงเพื่อใช้ทำพันธุ์ ไม่ต้องเร่งให้เจริญเติบโต เพียงแต่ปล่อยให้หากินตามลานหญ้าอย่างเต็มที่ ให้กินหญ้าสด พืชตระกูลถั่วหรือผักสดอื่นๆ อย่างเพียงพอและมีน้ำสะอาดให้กินตลอดเวลา หากจะปล่อยเลี้ยงไว้ในแปลงหญ้า ตัดหญ้าหรือรังไว้ในแปลงหญ้า ใช้ฟางข้าวหรือหญ้าปูลองพื้นรังหรือจะกันคอกให้อยู่ให้มีขนาดพื้นที่ 5 ตารางฟุตต่อตัว เพื่อห่านจะได้เดินเล่นรอบๆ บริเวณไว้ ควรให้อาหารผสมเสริมให้กินวันละนิดหน่อยก็เพียงพอแล้ว

การผสมพันธุ์

การผสมพันธุ์ของห่าน ควรปล่อยให้ผสมพันธุ์เองตามธรรมชาติ ถ้าห่านได้ผสมกันในน้ำ จะช่วยให้เปอร์เซ็นต์ไข่มีเชื้อดีขึ้น การผสมแบบฝูงใหญ่ประมาณ 25-50 ตัว ไม่น่ากระทำ เพราะนอกจาก

ห่านพ่อพันธุ์จะจิกตีกันเองแล้ว ยังจะทำให้การให้ไข่ของห่านแม่พันธุ์ลดน้อยลงด้วย

ในระยะแรกจะพบว่าการผลิตพันธุ์ของห่านนั้นเป็นไปอย่างช้าและลำบากจนกว่าห่านตัวผู้และตัวเมียจะคุ้นเคยกัน และหากมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนพ่อพันธุ์หรือแม่พันธุ์ควรแยกห่านตัวเก่าออกไปให้ไกล เพราะจะทำให้ห่านตัวเก่าและตัวใหม่รังแกกันจิกตีกัน หรือส่งเสียงร้องเป็นเหตุให้ห่านตัวใหม่ที่เปลี่ยนเข้าไปเกิดความกลัว ดังนั้น หากไม่มีความจำเป็นไม่ควรเปลี่ยนพ่อพันธุ์ นอกจากห่านนั้นมีอายุแก่เกินไป ห่านพ่อพันธุ์ตามปกติแล้วยังสามารถใช้ผสมพันธุ์ได้ถึงอายุจะเกิน 5 ปี ไปแล้วก็ตาม

การสุขาภิบาลและการป้องกันโรค

1. รักษาความสะอาดของบริเวณที่เลี้ยงห่านอยู่เสมอ อย่าปล่อยให้บริเวณที่เลี้ยงเปียกแฉะ ภาชนะที่ใช้ใส่อาหารและน้ำต้องทำความสะอาดอยู่เป็นประจำ
2. อาหารที่ใช้เลี้ยงห่านต้องเป็นอาหารใหม่และคุณภาพดี น้ำที่ใช้กินต้องเป็นน้ำสะอาด
3. ควรจัดให้มีภาชนะใส่น้ำยาฆ่าเชื้อโรคตั้งไว้ เพื่อให้บุคคลภายนอกกลุ่มเท้าก่อนจะเข้าบริเวณที่เลี้ยงห่าน
4. ไม่นำห่านจากที่อื่นมาเลี้ยงรวมกับห่านที่เลี้ยงไว้เดิม จนกว่าจะได้กักดูอาหารก่อนประมาณ 15 วัน
5. หากมีห่านป่วยอ่อนแอ ให้รีบแยกเลี้ยงไว้ต่างหาก ปรึกษาสัตวแพทย์เกี่ยวกับการรักษา ถ้ามีห่านตายต้องจัดการฝังอย่างมิดชิดหรือเผาเสีย อย่าได้นำไปโยนทิ้งหรือให้สัตว์อื่นกิน
6. ปรึกษาสัตวแพทย์เกี่ยวกับการฉีดวัคซีนป้องกันโรค และการถ่ายพยาธิที่สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ หรือสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดในท้องที่ต่างๆ ทั่วประเทศ

คุณค่าทางอาหารของเนื้อห่าน

เนื้อห่านก็เหมือนกับเนื้อของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ประกอบด้วยน้ำ โปรตีน ไขมัน แร่ธาตุ วิตามิน และคาร์โบไฮเดรตอีกเล็กน้อยก็ขึ้นอยู่กับพันธุ์ อายุ และสภาพการเลี้ยงดู เนื้อของห่านเมื่อยังเล็กจะมีน้ำมากและมีไขมันต่ำแต่ก็ยังมีไขมันมากกว่าเนื้อของไก่ คุณสมบัติที่ดีเด่นของเนื้อสัตว์ปีกอยู่ที่คุณค่าอาหารและร่างกายมนุษย์สามารถที่จะย่อยและดูดซึมเข้าสู่ร่างกายได้ เนื้อห่านมีโปรตีนพอๆ กับเนื้อไก่ โดยเฉพาะเนื้อห่านที่ไม่ได้ขุนจะมีโปรตีนมากกว่าเนื้อไก่และเนื้อห่านอ่อน เนื้อห่านขุนจะมีไขมันมากกว่าเนื้อไก่ และให้ปริมาณพลังงานที่มากกว่าเนื้อไก่

ส่วนประกอบทางเคมีของเนื้อสัตว์ปีกบางชนิด

ชนิด	ปริมาณเป็นเปอร์เซ็นต์				พลังงานกิโลแคลอรีต่อ 100 กรัม
	ความชื้น	โปรตีน	ไขมัน	เกลือแร่	
เนื้อไก่อ่อน	74.8	16.5	5.5	3.2	118.8
เนื้อไก่แก่	63.7	19.3	16.0	1.0	227.9
เนื้อห่านอ่อน	46.7	16.3	36.2	0.8	403.5
เนื้อห่านขุน	38.0	15.9	45.6	0.5	448.3
เนื้อห่านไม่ได้ขุน	70.82	22.6	5.4	1.09	142.9

สูตรอาหารห่าน

รายการ	ลูกห่าน	ห่านรุ่น	ห่านกำลังไข่หรือ ห่านผสมพันธุ์	ห่านเนื้อ
รำละเอียด	48	50	52	32
รำหยาบ	-	-	-	30
ปลายข้าว	10	20	14	20
ข้าวโพด	10	10	10	-
ปลาป่นจืด	15	8	8	8
กากถั่วลิสง	15	10	8	8
เปลือกหอยป่น	1	0.5	5	0.5
กระดูกป่น	0.5	1.0	2	1.0
เกลือป่น	0.5	0.5	0.5	0.5
แร่ธาตุวิตามิน	0.5	0.5	0.5	0.5